

А.Мартинець, С.Тимків

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ І УРОК ЛІТЕРАТУРИ : ВИКЛИКИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Івано-Франківськ, 2021

УДК 821: 37.04

М 29

Рецензенти:

Л. М. Прокопів – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедрою педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника

Т.П. Чередник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Рекомендовано до друку

Вчено радою Факультету філології Протокол № 3 від 25.10.2021 року

Мартинець А. М., Тимків С.В.

Технології дистанційного навчання і урок літератури : виклики та досягнення. Івано-Франківськ, 2021. 45с. Електронне видання на CD-ROM.

Матеріал являє собою синтез матеріалу теоретичного та практичного характеру. Посібник пропонується студентам-філологам, які опановують підготовку за галуззю 01 Освіта/Педагогіка і готуються працювати в освітніх закладах. Окрім того, матеріалом посібника можуть скористатися вчителі-філологи.

УДК 821: 37.04

© Мартинець А., 2021

© Тимків С., 2021

ЗМІСТ

Замість вступу.....	3
Дистанційне навчання та шкільна освіта: до історії питання.....	4
Технології дистанційного навчання та їхні завдання у шкільній освіті....	7
Характеристика платформ для дистанційного навчання у школі.....	14
Використання інтернет-платформ на уроці літератури.....	21
Дидактичні ігри з літератури під час дистанційного навчання.....	26
Можливості віддаленого навчання у системі оцінювання досягнень школярів.....	36
Список використаної літератури.....	41

Замість вступу

Тема дистанційного навчання у шкільному викладанні літератури, є новою, цікавою й мало дослідженою. Події останніх років вивели її на перші рівні актуальності. Разом з тим, занурившись у систему дистанційного навчання стало зрозуміло, що дана форма роботи є не досконалою що і сформувало ряд викликів як для освітнього середовища, так і для держави в цілому.

Із зміною форми роботи незмінним залишилося одне з основних завдань вчителя – знайти і не втратити зв'язок з учнями, а часом і їхніми батьками; донести потрібну інформацію та чи не найголовніше, розібратися з інформаційним потоком інтернет-джерел, що легко зводять наманівці усі намагання вчителя сфокусувати інтерес учня на важливій й правдивій інформації.

Особливо складним є вирішення даного завдання у ситуації вивчення літератури, коли вчитель не завжди може залучити учнів до діалогу, живого мовлення, натомість починає домінувати виконання вправ (треба поставити оцінки). Говоріння, яке допомагає, навіть за допомогою помилкового твердження відшукати істину, відсувається на другий план. Це створює ряд різнохарактерних загроз.

Саме тому проблема дистанційного навчання, якою привабливою не видавалася б потребує ретельного дослідження.

Основою даного матеріалу стало бакалаврське дослідження студентки групи ПМЛ с/о-41 Соломії Тимків, яка впродовж двох років досліджувала цю проблему, спілкувалася з учнями, вчителями польської та зарубіжної літератур, проводила експеримент під час проходження виробничої практики в освітньому закладі.

Сподіваємося, що дана робота прислужиться студентам філологам, зокрема полоністам, у підготовці до занять практики та подальшої професійної діяльності.

Дистанційне навчання та шкільна освіта: до історії питання

Дистанційне навчання – це формат освіти, який реалізує за допомогою комп’ютерних технологій спілкування між вчителем та учнем/ями у віддаленому просторі або часі.

Визначення «дистанційна освіта» має достатньо багато характеристик, які можна знайти, зокрема у роботах таких науковців як О. Андрєєв, Г. Бойд, Р. Деллінг, В. Кухаренко, Х. Ператон, Г. Рамбле. Наведемо приклади окремих міркувань дослідників.

О. Андрєєв характеризує цей термін, як гуманістичну форму навчання, що опирається на традиційних та новітніх інформаційних технологіях і їх технічних засобах, які застосовуються для передачі навчального матеріалу, його самостійного опанування, організації освіти користувачів, розподілених у просторі та часі [29, с. 61]. Г. Бойд зазначив, що дистанційна освіта є систематично організованим навчальним процесом, вона повинна бути в змозі здійснювати поточне спільне автономне навчання [23, с. 4]. Р. Деллінг говорить, що дистанційна освіта є плановою систематичною діяльністю, що включає в себе вибір, дидактичну підготовку та подолання освітніх матеріалів, у тому числі нагляд та підтримку вихованців, які досягаються шляхом подолання фізичної відстані між школярем і вчителем за допомогою принаймні одного технічного телекомунікаційного засобу [23, с. 3]. За визначенням В. Кухаренка, навчання здійснене дистанційною формою – це комплекс педагогічних процесів, які базуються на засадах відкритого і комп’ютерного навчання та активних методах дисципліни у спілкуванні в інформаційно-освітньому середовищі, для організації здобування знань користувачів, розподілених у просторі в часі [29, с. 60]. Для Х. Ператон дистанційна освіта є процесом навчання, у якому більша частина викладання ведеться кимось, віддаленим у просторі та/або часі від учнів [18, с. 3]. Г. Рамбле вважає, що будь-який процес віддаленого навчання неодмінно включає в себе: одного вихованця або більше, педагога, навчальну програму

чи курс навчання, яку вчитель може навчати, а школяр намагається вивчати. Науковець визначає дистанційну освіту як метод навчання, у якому учень фізично віддалений від педагога. Навчання вимагає, щоб школярі навчалися, отримували оцінки, надавалась навчальна підготовка до іспитів [18, с. 4].

З огляду на проведений аналіз ряду наукового та науково-дослідного характеру матеріалу приходимо до висновку, що навчання у дистанційній формі розуміється як індивідуалізований процес оволодіння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності що здійснюється за допомогою непрямій взаємодії віддалених один від одного навчання у спеціалізованому оточенні, яке створене в наслідок новітніх педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій [29, с. 32].

Констатовано факт, що дистанційне навчання не є вітчизняним досягненням. В український освітній простір воно потрапляє уже апробованим колегами далекого і близького закордоння. Не є таємницею, що найперше дистанційне навчання втілилось в 1840 році – листування викладача і учениці [28]. Це було перше навчання на відстані, яке відбулося в Англії, коли педагог надсилав завдання у листі, згодом отримував відповіді, перевіряв виконані завдання та оцінював ученицю, надавши зворотній зв'язок. У 1856 році в Німеччині вчителі розпочали опановування мови заочною формою, де здобувачі освіти одержували освітні матеріали поштою, а екзаменувалися довіреним особі або ж засвідчували рівень здобутої освіти у вигляді наукової праці.

Думка запровадити дистанційну освіту виникла у Великобританії ще в 1926 році, а у 1969 року був створений перший дистанційний університет [29, с. 24]. Це стало поштовхом для інших закладів навчання створювати аналогічні проекти і запускати їх.

На різних етапах розвитку освіти віддалене навчання в нас отримувало різні форми реалізації. Так, на початку ХХ століття стали популярними радіоуроки. Відбувся значний спалах, оскільки слухачів навчання зросло в незліченій кількості разів. Пізніше зазнали популярності телевізійні уроки

від відомих педагогів-новаторів. За їхнім взірцем сьогодні підготовлено уроки Всеукраїнської школи-онлайн. Якими б цікавими не були заняття на телебаченні та радіо у них був важливий недолік: не було можливості забезпечити школяра зворотнім спілкуванням у реальному часі.

Під кінець 1980-х появилися персональні комп'ютери, що дали новий поштовх із простішим процесом освіти. Навчальні програми на первинних комп'ютерах вийшли у вигляді ігор.

Комп'ютери й інтернет у теперішній час є доступними у використанні тому дистанційне навчання у XXI столітті стає ще спростованим і стрімким. З'явилася можливість спілкування та отримання зворотного зв'язку від школяра, незалежно від місця його перебування. Розповсюдження інтернетного простору дає змогу використовувати під час навчання форуми, круглі столи, конференції в режимі онлайн.

У окремих дослідженнях замість терміну дистанційного навчання ми зустріли використання терміну електронне навчання. Розібравшись у термінологічних акцентах ми прийшли до висновку, що електронне навчання – це процес який відбувається в наслідок інформаційних (електронних) технічних прийомів. І такі наші міркування є суголосними з думками учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції і оприлюдненими у збірникові «Створення інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти України» [32]. Такий термін часто інтерпретують як синонім понять: віртуальний процес здобування знань, дистанційна освіта, мобільне навчання, мультимедійна майстерність, онлайн-навчання.

Уже багато років зарубіжні системи навчання дуже вдало використовують дистанційну освіту, зокрема США, західноєвропейські країни, Японія тощо. Кожна країна має певні особливості впровадження віддаленого навчання, які зумовлені її економічними, політичними та соціальними умовами.

2002 рік є початком повноцінного дистанційного навчання в Україні, саме у цього року відбулася реалізація навчанням на відстані, підтримана

Міністерством освіти і науки України. Якщо притримуватися нормативно-правової бази, то впровадженням дистанційної освіти в українському освітньому просторі вважається 21 січня 2004 року, коли було розроблене перше Положення про дистанційне навчання, ухвалене наказом № 40 Міністерства освіти і науки України, що і поклато початок запровадженню нових технологій у галузі освіти [5].

Сьогодні порядок організації та запровадження дистанційного навчання регулюється Положенням про дистанційну форму досягнення повної загальної середньої освіти, затверджено наказом Міністерством освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 [5].

Згідно статистичних даних представлених МОНОм України, впродовж 2019-2020 навчального року працювало 182 школи, в котрих, учні перебували на дистанційній формі навчання. У теперішній час, таких шкіл, за інформацією місцевих органів у галузі освіти, уже 233. Посеред них – 48 приватних установ та 185 державних закладів загальної середньої освіти. Виключно за дистанційним навчанням навчаються 19 приватних шкіл [8], що формує необхідність з'ясування усіх викликів, для подолання та аналізу досягнень для можливості поширення в освітянському середовищі.

Технології дистанційного навчання та їхні завдання у шкільній освіті

Технології дистанційного навчання – це сукупність знань та відомостей про методи, форми, прийоми та засоби організації освіти користувачів, розподілених у просторі та часі [29, с. 61]. У реальному часі дистанційне навчання реалізується у двох режимах: синхронному та асинхронному.

Синхронний режим – це взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно знаходяться в електронному освітньому оточенні або спілкуються в наслідок засобів аудіо-, відеоконференції, а також чату [30]. Іншими словами, це проведення уроку в

режимі реального часу в інтернет-сфері, коли педагог та учні взаємодіють так, як це відбувається на звичайному уроці.

Перевагою синхронного режиму навчання є те, що можна миттєво долучати учасників освітнього процесу відведений час до роботи. Учні можуть чути і бачити свого вчителя, поставити йому запитання, коли щось не є зрозумілим. Під час проведення уроку, вчитель може підтримати дитину надсилаючи смайлик на її відповідь чи добре слово, що спричиняє розумінню дитини про правильний напрямок її думок, чи засудити її байдикування. Це формує розуміння усіма учасниками навчального процесу дотичність до того, що відбувається, якої мети досягається на уроці і як залучаються до роботи учні.

Проаналізувавши думки науковців та вчителів-практиків, під час проведення уроку у дистанційній формі, потрібно запланувати: мінімум пояснень, максимум інтерактиву. Важливим елементом такого навчання є виокремлення найголовнішого, того, про що учень має дізнатися та навчитися. На уроці необхідно поєднувати роботу з підручником, зошитом, а також цифровими завдання.

Велика кількість завдань у дистанційній формі навчання відбувається в асинхронному режимі. Асинхронний режим – взаємодіяння у віддаленому навчанні, між вчителем та учнями із затримкою у часі, використовуючи при цьому форум, соціальні мережі, електрону пошту тощо [1].

Перевагами асинхронного режиму є те, що учні можуть вивчати та виконувати завдання у зручній для них час і у власному темпі. Навчальні матеріали розміщуються педагогом в інтернеті, що дозволяє вихованцям переглядати інформацію для кращого засвоєння тієї чи іншої теми.

Асинхронний режим роботи вимагає самостійного планування роботи кожним учнем, або планування за допомогою вчителя, виставлення чітких дедлайнів та подальшого їхнього притримання. Разом з тим, дедлайни мають бути гнучкими: якщо учень не встигає справитися у визначений час,

але прагне цього, йому варто додати час на доопрацювання передбачених завдань. Саме таку думку ми знаходимо у роботі Н. Плахотнюк [27].

Асинхронний режим роботи включає в себе:

- записані презентації, такі як слайд-шоу та відео;
- електронну пошту;
- дошки для обговорень;
- групи в соціальних мережах [26, с. 44].

Як показала практика наших днів найкращим варіантом отримання освіти є гібридне навчання. Воно здійснюється за допомогою поєднання того, що вчитель використовує у роботі з учнями при синхронній формі навчання (наприклад відеоконференції) і водночас застосовуємо можливості асинхронного навчання. Саме такі думки зустрічаємо і у Рекомендаціях для вчителя [28]. Така форма навчання дає можливість учневі вибрати як йому зручніше працювати на кожному конкретному уроці та його етапі. Адже окремі види завдань доречно використовувати у синхронному режимі, а інші – у асинхронному. У свою чергу це сприятиме формуванню учнями власної траєкторії навчання. поєднуючи у роботі різні можливості.

Для прикладу, вчитель може розпочати урок у синхронному режимі, робити огляд матеріалу, спрямувати вихованців до перегляду записаного відеоуроку та виконання окремих завдань і практичних вправ, що реалізуються асинхронно. Тоді під кінець заняття, учні повертаються в онлайн режим на платформі з вчителем та підводять підсумки уроку, перевіряють завдання які виконували самостійно, відповідають на запитання, здійснюється рефлексія, тобто реалізовується синхронна форма.

Вчителі-практики наполягають на думці, що можна провести урок таким чином: об'єднати учнів класу у окремі групи і коли одна половина учнів займається у синхронному режимі з вчителем і відповідає на запитання індивідуально, інша частина – працює асинхронно виконуючи конкретні завдання підготовлені педагогом. Через певний час, або на подальшому уроці групи міняються [31].

У роботі вчителя філолога зустрічається ще одна форма роботи: у синхронному режимі показати учням як правильно виконувати ті чи інші форми роботи, перевіряти та допомагати у розборі завдань школярів. Тоді в асинхронному режимі відбувається закріплення вивченого матеріалу [31].

Обов'язково потрібно враховувати такі ситуації, що в класі можуть бути учні, які не мають доступу до електронних ресурсів. У такому випадку навчання відбувається за допомогою підручника. Завдання дитині передаються за допомогою телефону чи іншого доступного засобу спілкування. Важливим є те, щоб був не тільки перелік завдань, але і пояснення теми та як послідовно виконувати те чи інше завдання. Вчителям потрібно розуміти, що така дитина ще більше обмежена у спілкуванні ніж її однолітки і за можливості варто передбачити таким учням індивідуальні консультації, і врахувати що після повернення до очного навчання знадобиться додаткова підтримка [30].

В основу дистанційного навчання, як і класичного навчання офлайн, покладені класичні принципи дидактики:

- природо відповідність;
- науковість і доступність;
- наочність;
- свідомість та активність;
- системність;
- систематичність і послідовність;
- зв'язок теорії з практикою [10].

Під час організації дистанційного навчання вчитель реалізує ряд важливих дидактичних принципів. Серед них:

- доступність навчання;
- індивідуальна спрямованість навчання;
- індивідуальний темп навчання;
- розвиток інформаційної культури;
- соціалізація навчання [26].

Дотримуючись певних принципів, навчання у школах сприятиме розвитку та покращенню ефективності навчання учнів, а також визначить зміст, методи та форми організації дистанційного навчання.

Мета, зміст, засоби, методи та форми навчання, тих, кого навчають, і тих, хто навчається – це класичні дидактичні ознаки характерні дистанційному навчанні. Але незважаючи на це, таке навчання має і виняткові риси. Однією винятковою рисою є те, що дистанційне навчання в основному побудоване на принципах інформатизації освіти і широкому застосуванні телекомунікаційних технологій [10]. Саме таку особливість дистанційного навчання знаходимо у матеріалах вчителя-практика Лілії Павленко.

Дещо інші принципи організації дистанційного навчання знаходимо у роботах В. Бикова та Н. Клокара. Вони акцентують увагу на сучасних принципах дистанційного навчання серед яких:

-адаптивність – забезпечує персональну швидкість навчання, самостійний відбір реєстрації учнів, самобутня дисципліна, графік навчання, час консультації та складання іспитів, регулярне відновлення навчальної діяльності;

-інтерактивність – такий принцип включає в себе діалог педагога із користувачем;

-гуманістичність – передбачає спрямування навчання та освітнього процесу до людини; забезпечує сприятливі умови для оволодіння змістом навчання; засвоєння вибраної професії для розвинення індивідуальності, а соціальну захищеність та комфортне існування забезпечили б такі якості: моральні, інтелектуальні, громадянські;

-пріоритетність педагогічного підходу під час проектування освітнього процесу – завбачає проектування віддаленого навчання з опрацюванням теоретичних концепцій, формування дидактичних моделей тих явищ, які плануються реалізувати; сукупність здобутих знань комп'ютеризації

дозволяє стверджувати, що коли пріоритетною є педагогічна сторона, система виходить більш ефективною;

-вибір змісту освіти – відповідність змісту дистанційної освіти нормативним правилам Державного освітнього стандарту та попит сфери торгівлі;

-педагогічна доцільність використання нових інформаційних технологій – зобов'язує педагогічної оцінки майстерності кожного кроку проектування та формування віддаленого навчання; таким чином на перший план потрібно ставити не впровадження техніки, а відповідне змістове наповнення навчальних курсів і освітніх послуг;

-стартовий рівень освіти – зобов'язує сукупності знань, умінь і навичок;

-забезпечення захисту інформації, який циркулює у віддаленому навчанні – передбачливість організаційних і технічних засобів безпечного та конфіденційного зберігання, передавання і використання необхідних відомостей, забезпечення їх безпеки під час зберігання, передавання й використання;

-відповідність технологій до навчання – адекватність технологій навчання моделям дистанційного навчання;

-неантагоністичності дистанційного навчання існуючим формам освіти – необхідний соціальний та економічний ефект проєктованого дистанційного навчання, зможе дати, якщо створювані та впроваджувані інформаційні технології стануть не чужорідним елементом у традиційній освіті, а будуть природно інтегровані в неї;

-гнучкість і мобільність – створення різних інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання, що дозволяють коригувати або доповнювати освітню програму; водночас вимагається збереження інформаційної інваріантної освіти, що забезпечує можливість переходу на навчання по споріднених або інших напрямках;

-економічність – вимагає матеріальних та фінансових ресурсів, точні розрахунки ефективності підвищення кваліфікації за даною формою навчання [10].

У міркуваннях Г. Охотник знаходимо інформацію про те, що технології дистанційного навчання поділяються на педагогічні та інформаційні [26]. Для того, щоб зрозуміти сутність такого розподілу, з'ясуємо чим відрізняються педагогічні та інформаційні технології.

Педагогічні технології – це технології опосередкованого активного спілкування учителя з учнем, з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи з структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді [26].

Педагогічні технології включають й представляють такі технології як:

- здобування освіти у співробітництві;
- колективна робота школярів;
- робота з різноманітними джерелами матеріалів [19].

Інформаційні технології – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку [26].

Застосування інформаційних технологій під час дистанційного навчання можна поділити на такі групи технологій:

- подавання навчальних матеріалів;
- зберігання й опрацювання інформації;
- передавання освітніх матеріалів;
- взаємодія із суб'єктами освітніх процесів;
- контроль й оцінювання навчання учнів [34, с. 3].

Технології подачі навчальних матеріалів включають в себе засоби за допомогою яких можна передавати освітні матеріали. Тут можна виділити такі засоби як традиційні, куди відносять пошту й телебачення, та електронні [34, с. 4].

Технології опрацювання інформації це комп'ютерні програми, за допомогою яких обробляється різних видів інформація. А технології зберігання інформації передбачають використання файлів у певних форматах

розширеної форми. Адже тут вчитель повинен розуміти, що надаючи навчальні файли для учнів, потрібно використовувати такий формат документів, щоб відкривалися під будь-якою операційною системою. До такого ми можемо віднести: .pdf, html, .avi, .jpeg, .flv [34, с. 6].

Однією із технологій за допомогою якої відбувається процес навчання є технологія передачі освітніх матеріалів. На сьогоднішній день існує велика кількість ресурсів, що надають змогу передачі інформації. Серед них такі як: телефон, пошта, факс, радіо, телебачення, електронна пошта та інші [34, с. 6].

Наступною технологією є взаємодія між суб'єктами освітніх процесів. Вона містить спосіб взаємодії вчителя й учня за допомогою синхронного й асинхронного режимів, а також різноманітні засоби спілкування між собою [34, с. 7]. Це може бути: пошта, телеконференція, факс, електронна пошта, телефон, безліч інтернет-платформ які дозволяють спілкуватися у реальному часі.

Ще однією технологією зазначеною у збірнику «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» є контроль й оцінювання навчання учнів. Саме за її допомогою педагог зможе перевірити і пересвідчитися у засвоєнні знань вихованців з використанням технології взаємодії між учнями й вчителем та згодом оцінити школярів [34, с. 10].

Використання різнохарактерних технологій робить віддалене навчання дійсно результативним. Адже вони забезпечують процес навчання, передачу освітньої інформації учням, контроль за опануванням навчального матеріалу.

Характеристика платформ для дистанційного навчання у школі

Швидке поширення дистанційного навчання спричинило появу великої кількості навчальних програм і систем, а також освітніх середовищ та платформ дистанційного навчання.

Одним із важливих кроків, які забезпечують віддалене навчання у освітніх закладах є вибір платформи для дистанційної роботи. Платформа

дистанційного навчання – це програмове забезпечення для сприяння дистанційної освіти, метою якої є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання. Вона включає засоби, необхідні для трьох основних користувачів – вчителя, учня, адміністратора [26]. Отже платформа віддаленого навчання у системі надання освітніх послуг є одним із центральних елементів, який поєднує учня, вчителя, адміністрацію та батьків.

У світі існує велика кількість платформ для використання у віддаленому навчанні. Усі вони об'єднані у дві значні категорії: з відкритим кодом, які є безкоштовними і закритим кодом – комерційні.

Найчастіше для організації дистанційного навчання вчителі використовують віртуальний урок. У Методичних рекомендаціях МОН України «Організація дистанційного навчання в школі»(травень, 2020) значиться, що це урок, який проводиться в режимі онлайн з метою спілкування (навчання) між учасниками в системі дистанційного навчання [25, с. 20].

У матеріалах міжнародної наукової конференції «Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень» знаходимо інформацію про те, що єдиним інформаційно-освітнім простором, який поєднує усіх зацікавлених ним є шкільний сайт [24, с. 10]. Адже він виконує функцію інформаційного характеру та об'єднує простір учнів, вчителів та батьків. На ньому висвітлюють події та новини які відбуваються в школі, документи про діяльність закладу, фото та відео матеріали, цікаві поради медичного працівника, психолога, корисні посилання та ін.

У процесі проведення навчання в електронному режимі використовуються основні типи інформаційних послуг:

- ресурси світової мережі Інтернет (сторінки World, Wide, Web, інформаційно-пошукові системи); гіпертекстові середовища (WWW – сервери);
- електронна пошта, пересилка даних (FTR – сервери);
- телеконференції;

- веб-конференції;
- онлайн презентації [26].

Для більшої зручності у роботі вчителі-практики використовують кілька технологічних платформ для спілкування під час дистанційного навчання. Експериментальне дослідження, яке ми проводили у освітніх закладах м. Івано-Франківськ, дозволяє нам стверджувати, що серед найпоширеніших форм спілкування (вчитель-учень) у дистанційному навчанні є форум. Словесник активізує дискусію чи обговорення, різнохарактерними питаннями, повідомленнями, новою інформацією. У таких формах спілкування кожен форум має свою тему. Інколи розмова ведеться навколо проблеми.

Не можемо не зауважити, що із введенням дистанційного навчання у професійну лексику освітянина увійшло багато нових слів. Одне із них – чат. Чат – це можливість спілкування в мережі онлайн в реальному часі. [25, с. 20]. Є декілька різновидів чату: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найпоширенішим у шкільній освіті є текстовий чат.

Одним з інструментів спілкування під час навчання онлайн є електронна пошта – це обслуговування інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (програмах, відео, графіці, звуках) у відкритому чи зашифрованому вигляді. Електронна пошта використовується для спілкування вчителя і учня, а також учнів між собою [21]. Часто такий інструмент вчитель використовує і для спілкування з батьками.

Для організації спілкування через передачу повідомлень між школярами, вчителями та батьками використовуються такі соціальні мережі як: Facebook, Viber, Telegram, Skype та інші служби обміну миттєвими повідомленнями, у них можна створювати закриті групи, чати, спільноти, вести обговорення тем, проблем, завдань.

Важливим елементом навчання сьогодні є відео конференції. Відеоконференція – це одночасно двостороння передача інформації в

реальному часі в онлайн режимі [21]. Конференція відбувається у визначений день та призначений час. Відеоконференція являється одним із сучасних способів зв'язку, який дозволяє реалізувати урок у ситуації, коли педагог та учні працюють віддалено, тобто знаходяться на відстані.

Окремої уваги заслуговує платформа Moodle – це модульне, об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, має систему управління курсами, є віртуальним навчальним середовищем або просто платформою для навчання [29, с. 53]. Надається доступ до використання великої кількості навчального матеріалу для освітньої взаємодії вчителів, учнів, адміністрації закладу освіти. На даній платформі можна подавати інформацію у різних форматах (відеоматеріали, презентація, текст, веб-сторінка та інше), також, можна здійснювати опитування і тестування учнів, школярі мають змогу виконувати завдання і пересилати відповідні файли.

Серед інструментаріїв Moodle найчастіше вживаними на уроках літератури є:

- вікі-ресурси;
- дискусійні форуми;
- журнал оцінювання;
- завантаження файлів;
- календар подій;
- новини та анонси;
- обмін повідомленнями;
- онлайн-тестування;
- форми завдань.

Популярною у роботі вчителя словесника є платформа Google Classroom – це сервіс, що пов'язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео, текстову та графічну інформацію [25, с. 23]. Ця платформа надає доступ вчителю до контролю, проведення тестів, оцінювання, перегляду результатів виконання вправ.

Для проведення онлайн-зустрічей та відео-конференцій на уроках літератури доречним буде використання Zoom. Платформа підходить для проведення занять індивідуальних та групових. Вона має доступ до інтерактивної дошки, яку можна демонструвати школярам та легко і швидко перемикає демонстрацію екрану на дану дошку.

Спілкування з вчителями літераторами дало можливість виокремити платформи, які використовуються ними для спілкування в онлайн-режимі. До них належать : Webex Meet, Skype, WebTutor, Microsoft Teams, Claroline, Dokeos, LAMS, OLAT, OpenACS, Sakai та інші мережі.

Не можемо обійти увагою ClassDojo – простий інструмент для оцінювання класу в режимі реального часу [25, с. 24]. На даній платформі вчитель реєструється сам і реєструє учнів свого класу. Кожен отримує персональний код для доступу до власного профілю, а також і батьки мають доступ до профілю їх дитини. Завдання учня – збирати бали за виконані завдання, які дає вчитель, а батьки мають змогу спостерігати за успішністю дитини з певних предметів.

Classtime – платформа для створення інтерактивних навчальних додатків, яка дозволяє вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу.

Допомогу вчителю у підготовці до уроків надають платформи: EdEra, Prometheus, Wisecow, BYMonline... Тут можна слухати онлайн лекції, проходити безліч тренінгів, виконувати практичні завдання та давати відповіді на контрольні запитання.

Зацікавити учнів темами, що розглядаються на уроках допомагають окремі програми. Серед них WIX.com. На ній можна створювати власні сайти для проведення уроків, обмінюватися власними досягненнями. Ця програма допомагає об'єднуватися вчителям з різних куточків України, для того, щоб оптимізувати освітній процес.

Цікавим у цьому сенсі є ресурс YouTube. Відноситься до одного з найбільш відвідуваних сайтів у світі і як абсолютно безкоштовний засіб, він

надає величезні можливості для використання на уроці в якості додаткового освітнього ресурсу [24, с. 11]. Адже YouTube можна використовувати для навчання і переглядати відео, фільми, мультфільми до вивчення творів та аналізувати їх, вивчати біографію письменників та науковців, переглядати відео з елементами гри та інше.

Для оптимізації навчання з використання платформи YouTube можна використовувати такі платформи як: EdPuzzle, Khan Academy, Nearpod. Вони допоможуть вчителю залучити учнів до діалогу після перегляду відеоматеріалів

Інтернет платформа Kahoot – це сервіс для створення онлайн вікторин, тестів, опитувань [24, с. 11]. Сайт використовується в дидактичних цілях. Учні можуть виконувати завдання із пристроїв які мають доступ до інтернету. Розробляючи вправу націй платформи, вчитель може використовувати ілюстрації, фотографії, відео-фрагменти, що є цікавим для учнів усіх вікових груп. Доступ до ресурсу, учні отримують через додаток і введення PIN-коду, наданого вчителем. Є декілька видів опитувань, які можна створити на платформі Kahoot.

Першим із них є Discussion – дискусії. Тут можна створити дискусійне питання і запропонувати до чотирьох варіантів відповідей на нього. Найефективнішим цей вид опитування використовувати для роботи з батьками [24, с. 11].

Наступним видом є Survey – опитування. Мета – дізнатися думку опитуваних. У даній категорії опитувань не обмеженою є кількість питань

Окрім того, у послугах платформи Kahoot щодо можливостей провести опитування – Quiz (тест). Запитання в даній категорії допускає чотири варіанти відповідей. Серед них правильним варіантом може бути один чи декілька. Такий варіант опитування Саме цей варіант опитування використовується вчителями на уроках найчастіше [24, с. 11].

Платформа LearningApps – використовується для створення інтерактивних навчально-методичних матеріалів різного характеру. На сайті

LearningApps можна використовувати велику базу завдань розроблених вчителями різних країн, можна переробляти їх під власні потреби, чи розробити схожі або зовсім нові завдання для свого предмету. На цьому сервісі можна розробляти кросворди, вікторини, пазли, «ребуси», завдання: «знайди пару», «сортування», «хронологічна лінійка», «перший мільйон» та багато інших.

«Ребуси №1» – це цікава і проста у використанні українськомовна онлайн-платформа, за допомогою якої можна створювати власні ребуси чи розгадувати наявні на сайті [24, с. 12]. Можливості платформи доволі ефективні на уроках літератури, адже розгадування ребусів позитивно впливає на учнів, адже вони тренують зорову пам'ять, правопис, сприяють розвитку мислення, допомагають запам'ятовувати нові слова, предмети та ще багато іншого.

Серед багатьох візуалізованих технік вчителі називають майндмеппінг (mindmapping, ментальні карти). Це своєрідні діаграма на яких відображають слова, ідеї, завдання, або інші елементи, розташовані навколо основного слова, або ідеї. Ментальні карти (інтелект карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps) допомагають у створенні ясних та зрозумілих конспектів, створенні логічних зв'язків між поняттями, запам'ятовуванні тощо.

Padlet.com – це віртуальна дошка, на якій можна розміщувати окремі плитки-дописи з текстовою інформацією, гіперпосиланнями, зображеннями, прикріплювати файли, аудіо-, відеозаписи [25, с. 28]. З цієї ж групи сервісів Flipgrid – це дошка відеовідповідей, де учні записують короткі відео з відповіддю чи короткими доповідями та прикріплюють до віртуальної дошки, таким чином, учні класу та вчитель можуть переглянути відеоінформацію.

Об'єктами цікавої цифрової творчості для учнів можуть бути такі платформи як: анотовані зображення – thinglink.com; інфографіка – canva.com; програми – scratch.mit.edu; блоги – blogger.com; комікси – storyboardthat.com; карти понять – mindmeister.com. Ще одним цікавим

завданням є створити уявну сторінку в соціальній мережі для персонажа книг, або показати сюжет історії використовуючи емотикони – classtools.net/FB/home-page [25, с. 37].

QR-код – це графічне зображення, у якому зашифрована інформація чи посилання на сайт [23, с. 13]. За допомогою QR-коду, можна отримати миттєвий доступ до зашифрованої інформації. Для цього досить використати програму закачану на смартфон чи інший телефонний пристрій. QR-код використовують для формування домашнього завдання, проведення квестів, практичних завдань ігрової форми тощо.

Як показала практика, використання різних наочних засобів на уроці під час дистанційного навчання, робить доступнішим матеріал та сприяє засвоєнню інформації.

Використання інтернет-платформ на уроці літератури

Віддалене навчання, яке навесні 2020 року було величезним випробуванням, сьогодні є звичним явищем.

Для початку педагоги повинні були ознайомитися із платформами які пропонує освіта та опанувати їх для використання на уроці за короткий термін.

Однією із платформ, яку вчителі використовують для проведення онлайн уроку – Zoom, тому що без активного спілкування урок із літератури відбуватися не може. Вона легка у використанні. Учасники в змозі приєднатися за допомогою посилання організатора у певний встановлений час, під час спілкування можна включати та виключати відео та аудіо зв'язок. Вчитель може використовувати демонстрацію екрану, задля того щоб полегшити розуміння та вивчення матеріалу літератури, більше того у налаштуваннях можна вибрати демонстрацію певного додатку, платформи, зараз уже удосконалено платформу і демонстрація екрану проходить зі звуком, також є можливість надавати всім учасникам можливість ділитися екраном. На платформі є чат у якому можна спілкуватися, передавати

завдання чи цілі файли усім учасникам або одному з учнів. Значною перевагою сайту є те, що вчитель може створювати під час конференції окремі кімнати і об'єднувати для роботи декілька учнів. Під час уроку з літератури це є доречним, адже наприклад під час опитування певного матеріалу, діти не перебивають один одного та не заважають, в цей час інші учасники виконують завдання задане їм напередодні, вчитель може переходити з однієї інтернет кімнати до іншої і бачити чим займаються учні, чи працюють над завданнями, які були поставлені їм. Zoom платформа виявилася найзручнішою у використанні. Вона безплатна, якщо ліміт сесії не перевищує 40 хвилин, у разі закінчення часу і необхідності продовжити розмову, організатор може повторно відновити сесію і підключити усіх учасників. Недоліком платформи є її відкритість. Стали відомими випадки входження на уроки чужих людей та оприлюднення матеріалу у відкритому доступі.

Багато освітян у роботі з школярами застосовують безкоштовний сервіс Google Classroom. Додаток містить у собі багато функцій, які є легкі у використанні. Тут створюються класи, до яких за допомогою електронної пошти, додаються учні конкретного класу. Педагоги можуть переходити з одного класу в інший. У 2020 році був великий потік у використанні сервісу, розробники сайту удосконалили його з Google Meet. На даній платформі вчителі мають змогу зробити оголошення у вигляді тексту чи відео, загрузити матеріали для навчання, вести навчальний діалог, задавати домашнє завдання, створювати тестові форми, учні надсилають усні завдання (напам'ять вірш записаний на відео), де викладач зможе оцінити, також письмові роботи, які вчитель має змогу перевірити за допомогою редактора та надіслати певному учню із коментарями та зауваженнями. На даній платформі можна загрузити тести, які школярі зможуть пройти на уроці. По завершенні роботи кожний учень та вчителів побачать результат пройдених тестів. На цій платформі можна давати розгорнуту письмову відповідь на питання, яке педагог згодом сам повинен перевірити. Дуже зручний

інструмент для роботи, але не усім вчителям вдалося його опанувати. Якщо тестова перевірка матеріалу не викликала проблем, то завантаження відео контенту на платформу вдалося не усім.

У окремих випадках для інтернет спілкування вчителі використовують програму Viber. Для більшої зручності педагог, а в старших класах – староста класу, створює групу і долучає до неї всіх учнів класу та вчителя-предметника. У чаті задають домашнє завдання, надсилають додаткові матеріали для підготовки до уроку, учні можуть задавати питання вчителю. Робота у Viber також не позбавлена проблем. Якщо у Zoom можна вести відеозапис, у Classroom можна перевірити зміст закачаного, то у Viber підтвердити усну консультацію, а часом, навіть, закачані роботи учнів, перевірити важко.

Проводячи урок літератури, ефективним є використання віртуальної дошки. Зручними у користуванні такого інструменту є платформи – Linoit, Padlet. Під час заняття можна надавати доступ школярам виконувати певні завдання, давати письмові відповіді, які будуть бачити всі учасники. Після уроку учні матимуть доступ до дошки, та переглядати її. Для прикладу, тема уроку – Карло Коллоді «Піноккіо» і на початку уроку вчитель може запропонувати учням на віртуальній дошці написати по одній фразі, щоб вони хотіли дізнатися на уроці. Серед таких записів можуть бути: ознайомитися з життям і творчістю письменника, його казкою «Піноккіо», дізнатися про дерев'яного хлопчика, його життя, риси характеру, та інше. Наприкінці уроку вчитель відкриває рефлексивний екран і кожен з учнів використовуючи початок фрази з екрану висловлюється: за що він себе може похвалити, за що похвалити однокласників, що здобув на уроці, що нового дізнався, що його здивувало та інше.

На уроках з літератури вчителі активно використовують таку платформу як YouToub. Її доцільно використовувати коли починаємо вивчати новий матеріал, адже починаючи знайомство із письменником можна послухати про його біографію, про творчість, цікаві факти з життя,

переглянути буктрейлер до твору на уроці, та задати питання до прослуханого. Наприклад починаючи вивчати творчість Вільяма Шекспіра, на даній платформі розміщено багато матеріалів які допоможуть перенести нас у той час, показати як жив великий драматург, де мешкав, а починаючи вивчати «Ромео і Джульєтта» запропонувати буктрейлер для перегляду, можна показати окремі уривки з фільму, що зможе передати естетику даного періоду, культуру, звичаї, зацікавити молоде покоління у прочитанні трагедії.

Часто на уроках вчителі використовують програму LearningApps. У програмі можна створити різні види гри, як з літератури, так і з інших предметів, які допоможуть засвоїти знання про автора, твір. Перевага сайту є те, що можна користуватися уже створеними іграми, які підходять до теми уроку яка вивчається. Створити ігри на урок можна різні. Наприклад на твір Карло Коллоді «Піноккіо» можна створити такі ігри як:

- встановити відповідність між цитатою та образом казки;
- гра-пазли, де потрібно знайти і зрозуміти про якого героя з твору йде мова та обрати;
- сюжетна реконструкція, у якій потрібно розташувати події твору згідно сюжету;
- мільйонер - це гра в якій задаються питання до тексту твору і до кожного питання є чотири поданих відповідей, де одна з них є правильна; та багато інших.

Для вивчення трагедії В.Шекспіра «Ромео і Джульєтта» вчитель може використовувати такі вправи як: розташувати послідовно сцени з балету С. Прокоф'єва «Romeo і Julia» у тому порядку, в якому вони відбуваються у сюжеті; впорядкувати факти з твору; розділити героїв на дві групи – родину Капулетті та Монтеккі; з'єднати питання з правильною відповіддю; на перевірку чи уважний читач, використати вправу щоб з'єднати цитати і хто їх говорить; розгадування кросворду та інші види вправ для вивчення й засвоєння текстів.

Користується популярністю цікава та креативна платформа Book Creator. Це програма на якій можна створити свою електронну книжку. Під час створення книги можна використовувати відеоматеріали, аудіозаписи, зображення, текст – одним словом все чого юний автор забажає. Для прикладу звернемось до творчості того-таки Карла Коллоді. Після знайомства з творчістю письменника доречно запропонувати п'ятикласникам зробити творчу підсумкову роботу за допомогою даної платформи. І цю, можливо далеко не першу, електронну книгу присвятити героям твору письменника. Таке завдання дуже захоплює дітей, адже вони в змозі творити, те що вони хочуть, як вони собі це представляють. Важливою деталлю є відео розповідь в якій діти презентують свою електронну книгу. Виконуючи таке креативне завдання, учні перетворюються в героїв твору, залучають до книги своїх батьків, друзів. Таке завдання є надзвичайно цікавим для школярів.

Соціальні мережі це не лише змога показати себе, але й проявити себе. Наприклад використовуючи соціальну мережу Facebook чи Instagram, у якому зараз молоде покоління проводить багато часу, вчитель може запропонувати зробити творчу роботу, створивши сторінку письменнику / головному герою із твору. У цій креативній роботі учень повинен не тільки розказати про автора чи головного героя, але й висловити власне ставлення, проаналізувати вчинки, вигляд героя, підібрати цитати із твору. Беручи до уваги твір В.Шекспіра «Ромео і Джульєтта» створити сторінку дівчини на ім'я Джульєтта, якій 14 років. Додати членів родини: мама – сеньйора Капулетті тато – сеньйор Капулетті, брат – Тібальт. Проживає родина у Вероні. За такими ознаками й далі продовжити заповнити сторінку у мережі.

Часто на заняттях як онлайн так і офлайн вчителі використовують – Microsoft PowerPoint. Готуючись до уроку вчителі готують презентацію, яка на уроці допоможе краще сприймати та засвоювати матеріал школярам. Інколи на домашнє завдання вчитель може запропонувати комусь із учнів

підготувати матеріал до уроку. Для прикладу, у 9 класі починаючи вивчати творчість Мольєра, вчитель готує презентацію для знайомства учнів з письменником, або наперед задає одному з учнів зробити презентацію на дану тему.

Дидактичні ігри з літератури під час дистанційного навчання

Дидактичні ігри – це умисно створені або ж пристосовані для навчання ігри [9, с. 25]. Дидактична літературна гра – це різновид педагогічних ігор, залучивши до якої діти навчаються літературі, розвивають уяву, мислення, пам'ять, винахідливість.

Над визначенням дидактична гра працювало багато науковців, зокрема: Ю. Бабанський, Ю. Мальований, П. Підкасистий, М. Фіцула, П. Щербань та інші.

Ю Бабанський трактує дане поняття, як прекрасний метод, для заохочення до навчання [9, с. 25]. Для Ю. Мальованого – це форма навчання, під час якої діти навчаються у вигляді гри під керівництвом педагога [9, с. 26]. Такої ж думки притримується П. Щербань, адже вважає дидактичну гру творчим навчанням, вихованням та розвитком школярів [9, с. 26].

Дидактична гра має чітко сформовану мету. Основою дидактичної гри є пізнавальний зміст. Правила гри є також її важливим компонентом, адже вони є однаковими для всіх учасників. Під час реалізації дидактичної гри вчитель являється її керівником, слідкує щоб всі дотримувались правил, ніхто не порушував їх, за потреби спрямовує дітей у правильне русло.

У залежності від віку школярів, можна підібрати літературну гру на урок, щоб вона була цікавою й ефективно. Кожна дидактична гра має відповідати психолого-педагогічним вимогам, які б враховували вікові можливості учнів та особистісні інтереси школярів.

В. Сухомлинський зазначив, що під час гри у дітей розвивається мислення, постає світ до пізнання, осягають творчі можливості. Адже як було

зазначено, гра – являється як світле віконце, через яке діти пізнають, розуміють навколишній світ та його поняття [4].

Важливою проблемою як у дидактиці, так і у методиці залишається питання класифікації ігор. Цікавою нам видалася класифікація ігор за Г. Слевко. Вона поділяється:

- за сферою діяльності, сюди відносять: розумові, соціальні, рухові, трудові, психологічні;
- за характером навчального процесу, куди відносять: навчальні, трудові, узагальнюючі, контролюючі; пізнавальні, розвиваючі, виховні; творчі, продуктивні; діагностичні, комунікативні, психотехнічні;
- за ігровою методикою, до якої зараховують: рольові, предметні, сюжетні, драматизаційні, імітаційні;
- за сферою діяльності, такі як: літературні, хімічні, математичні, музичні, виробничі та інші;
- за видом ігрового середовища, до яких відносять: комп'ютерні, телевізійні, без предметів, з предметами [27].

О. Сорокіною серед дидактичних словесних ігор виділяються такі як:

- ігри подорожі – це коли за допомогою незвичайного відображають реальність. За допомогою даної гри, у дітей посилюється враження, привертається увага на те, що є поруч але читач не зауважив;
- ігри доручення – це гра, завдання якої полягає щоб щось зробити;
- ігри загадки – під час такої гри, діти навчаються аналізувати, обдумувати, робити узагальнення й висновки;
- ігри припущення – завдання їх у тому, щоб роздумувати і замислюватися над питаннями: «Що було б...?», «Що я б зробив, коли...» та інші;
- ігри бесіди – головним завданням являється спілкування між вчителем і учнями. Під час даної гри школярі навчаються зосереджуватись на розмові, формувати запитання й відповідь, правильно висловлюватись [17].

В. Аванесова формуючи класифікацію дидактичних ігор виокремлює наступні:

- ігри доручення – вони опираються на зацікавлення школярів до дій з предметами й іграшками: розв’язувати, розгадувати, з’єднувати, підбирати;
- ігри з відшукуванням предметів – полягають у несподіваному зникненні та появі предмета;
- ігри з відгадуванням загадок – полягають на виясненні невідомого: «Що змінилось?», «Відгадай»;
- сюжетно-рольові дидактичні ігри – їх завдання у тому, щоб відобразити ситуацію у певній ролі (вовк, ельф, фея...);
- ігри у фанти або в заборонений «штрафний предмет» (картинку) – такі ігри мають багато цікавого для школярів ігрових моментів таких як: не сказати забороненого слова, утриматися, скинути карту [17].

Опрацювавши велику кількість літератури, ми дійшли до висновку, що на уроці офлайн можна використовувати різнохарактерні дидактичні ігри та рекомендацій щодо використання ігор під час дистанційного навчання ми не знайшли, адже далеко не всі вони будуть ефективними у такій формі навчання.

Разом з тим, спробуємо охарактеризувати деякі можливості використання ігор підчас віддаленого навчання. Мова буде йти про ігровий матеріал, який нам вдалося перевірити, використавши його на уроках літератури підчас проходження педагогічної практики.

Гра-бесіда під назвою «Мудрець». Учні об’єднуються в групи, тоді вчитель задає одне запитання для всіх груп, на яке дається декілька хвилин для роздумів. Потім кожна група представляє свою відповідь, в той час між групами може виникнути дискусія. Запитання залежить від теми уроку. У 7 класі на уроці з літератури розглядаючи трагедію «Ромео і Джульєтта» можна дати на обмірковування такі запитання: „Czy prawdziwa miłość zmienia człowieka?»; „Dlaczego tragedia kończy się śmiercią bohaterów?»; „Kto wygrał:

miłość czy śmierć?”. За допомогою віртуальної дошки, питання для роздумів можна висвітлити на екран (див. рис. 2,2. 1. Pytania do refleksji).

рис. 2,2. 1. Pytania do refleksji.

Гра «Незакінчене речення», де вчитель починає речення, а один з учнів повинен продовжити. У якості прикладу звернемося до твору В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта».

Знаходячись по різні боки екрану у віддаленому навчанні, така гра допомагає вчителеві активувати учнів, мотивувати їх до роботи, адже продовжити речення, розпочате вчителем, далеко не усім під силу. Робота вчителя з учнями буде виглядати наступним чином:

1. Tragedia Romeo i Julia nazywana jest „jasną”, wręcz „optymistyczną tragedią”, ponieważ... (mimo śmierci głównych bohaterów rodziny pogodziły się i przysięgły pielęgnować pamięć kochanków na zawsze);
2. Rodzina Montecchi i Capuletti, aby uczcić pamięć miłośników ... (wznoszone złote posągi dla nich);
3. Tragedia Romeo i Julia odzwierciedla następujące cechy literatury renesansowej:... (uwaga na człowieka, na uczucia ziemskie, gloryfikacja miłości jako afirmującej życie potwierdzając natury ludzkiej).

Також на уроках можна використовувати гру-загадку «Упізнай мене!». Правила гри такі: один учень говорить від імені літературного героя, не називає його, але описує вчинки та міркування, щоб другий учень зумів впізнати героя про якого йде мова. Наприклад: «*Jakże byłem zabawny, kiedy byłem Drewnianym Człowiekiem! I jak się cieszę, że teraz jestem prawdziwym chłopcem!*» (Carlo Collodi – Pinokio). Дана гра розвиває мислення дітей, адже потрібно так охарактеризувати свого обраного персонажа, щоб інші могли зрозуміти про кого йде мова, а іншим учасникам гри потрібно бути ерудованими та знати твори що вивчалися впродовж року, щоб зуміти впізнати героя твору.

Зовсім інакше буде виглядати гра «Мистецтвознавець». Завданням є розглядаючи зображення до твору, охарактеризувати авторський задум. Проілюструємо роботу за такою грою у 5 класі. Для роботи виберемо твір Карла Коллоді «Піноккіо». Учням треба дібрати слова, скласти з ними словесний портрет, порівняти намальоване і проговорене. Можна запропонувати школярам доповнити зображення, ситуативно змінивши поведінку героя. У такій роботі учні не тільки пригадують текст, вчать розмовляти (що є дуже важливим у 5 класі), але ще і розвивають творчі навички. Усе це разом сприяє розширенню кругозору школярів (див. рис. 2,2. 2.Charakterystyka bohatera).

рис. 2,2,. 2.Charakterystyka bohatera

Гра-доручення «Нитка». Гра полягає у роботі в групах та вмінням знаходити матеріал й передати його у мовленні. Учні об'єднавшись в декілька груп, отримують завдання на екрані. Їхньою роботою є встановити пропущену літеру, яка ніби ниткою проходить через усі слова. Тоді групи зачитують отримані слова, подальше їх завдання у тому, щоб користуючись інтернетом підготувати коротку характеристику діяча, поняття, країни, про яку йдеться. Таку гру доцільно використати у 9 класі, для перевірки і пригадування знань набутих вивчаючи тему Відродження Ренесансу в Польщі. Слова подаються на віртуальній дошці для двох груп. Вони повинні вставити пропущені літери у слова призначені для їхньої групи. Після прочитання слів із вставленими літерами, учням дається три хвилини, щоб пригадати інформацію, яку вони вивчали, та розповісти кожному по одному написаному слову на віртуальній дошці, що призначене для їхньої групи. Використовуючи дану гру, учні пригадують і ще раз повторюють на уроці вивчене, навчаються правильно висловлюватись та сприймати інформацію на слух. Ось наприклад для першої групи можуть бути такі слова:

Ren...sans, P.Ska...ga; M.Re...; z Czar...olasu; Psa...terz Da...idów для другої групи: Ka...ania Sej...owe, Fra...ki, J.Kocha...owski, Tom Pie...ni, Hu...anizm.

(див. рис. 2.2, 3.Odrodzenie Renesansu w Polsce). Вставивши пропущені літери повинні вийти такі слова як Renesans, P.Skarga; M.Rej; z Czarnolasu; Psalterz Dawidów; а у другої групи - Kazania Sejmowe, Fraszki, J.Kochanowski, Tom Piesni, Humanizm.

Рис. 2.2, 3.Odrodzenie Renesansu w Polsce

Гра «Вибери один уривок із трьох». Завданням гри є розпізнати уривки з різних творів на екрані, які висвітлює вчитель. Із них потрібно вибрати один який зараз вивчається класом. На прикладі 6 класу можна використовувати ілюстрації чи фрагменти із відеозапису вивчаючи байки та розпізнати їх. Граючи в таку гру, діти обдумують побачену інформацію, пригадують вивчене. Для прикладу за допомогою віртуальної дошки показати три малюнки на яких зображені герої з байок, під кожним малюнком є короткий уривок з даної байки, які вивчалися дітьми, а вони повинні відгадати з якої це байки фрагменти і про що вона. На першому малюнку байка Ignacja Krasickiego – «Przyjaciele», до неї фрагмент такий: A że był bardzo grzeczny, rozkoszny i miły,
Bardzo go inne zwierzęta lubiły.
I on też, używając wszystkiego z weselem,
Wszystkich był przyjacielem.....

.... „Ratuj, przyjacielu!”

Wól na to:

„Takich jak ja zapewne niewielu

Znajdziesz, ale poczekaj i ukryj się w trawie,

Jałowica mnie czeka, niedługo zabawię.

A tymczasem masz kozła, co ci dopomoże”[11, s. 131]; на наступному малюнку –«Czapla, ryby i rak» Ignacja Krasickiego i подано такий фрагмент:

«...Lecz można złemu zaradzić

I gdzie indziej was osadzić.

Jest tu drugi staw blisko,

Tam obierzcie siedlisko...»

„Więc nas przenieś” – rzekły ryby.

Wzdrygała się czapla niby;

Dała się na koniec użyć,

Zaczęła służyć...[11, s. 133]; на третьому малюнку байка Adama Mickiewicza

– «Lis i kozieł» а до неї фрагмент:

„Oto mi woda, takiej nie piłem, jak żyję!

Smak lodu, a czysta cudnie!

Chce mi się całemu spłukać,

Ale mi ją szkoda zbrukać,

Szkoda!

Bo co też to za woda!” [11, s. 135] (див. рис. 2,2. 4.Розпізнай картинки).

A że był bardzo grzeczny, rozkoszny i miły,
Bardzo go inne zwierzęta lubiły.
I on też, używając wszystkiego z weselem,
Wszystkich był przyjacielem.....
.... „Ratuj, przyjacielu!”
Wół na to:
„Takich jak ja zapewne niewielu
Znajdziesz, ale poczekaj i ukryj się w trawie,
Jałowica mnie czeka, niedługo zabawię.
A tymczasem masz kozła, co ci dopomoże”.

«...Lecz można z temu zaradzić
I gdzie indziej was osadzić.
Jest tu drugi staw blisko,
Tam obierzcie siedlisko...»
„Więc nas przenieś” – rzekły ryby.
Wzdrygała się czapla niby;
Dała się na koniec użyć,
Zaczęła służyć...

„Oto mi woda, takiej nie piłem, jak
zyję!
Smak lodu, a czysta cudnie!
Chce mi się całemu splukać,
Ale mi ją szkoda zbrukać,
Szkoda!
Bo co też to za woda!”...

рис. 2,2. 4. Розпізнай картинки

Гра під назвою «Рекламна кампанія». Завдання полягає в тому, що після вивчення теми, запропонувати учням зробити рекламу на певну тему. Під час виконання такого завдання учні можуть діяти у групах, у них є певно відведений час щоб встигнути щось придумати та зробити. Це може бути у вигляді плакату на віртуальній дошці, вірша, кліпу та інше. Дана гра розвиває творчі здібності учнів, мислення (див. рис. 2,2. 5. Pinokio).

PINOKIO

To imię przyniesie mu szczęście. Kiedyś znałem całą rodzinę Pinocchich: ojciec nazywał się Pinokio, matka to Pinokia, dzieci to Pinocchi i wszyscy czuli się świetnie.

Chłopcy, którzy rzucili naukę i odwracają się od książek, szkół, nauczycieli, by zadowolić się tylko grami i rozrywką, kończą źle ... Wiem to z własnego doświadczenia ... I mogę wam to powiedzieć. Pewnego dnia też będziesz płakać, tak jak ja teraz ... ale wtedy będzie za późno.

- A gdzie jest stary drewniany Pinokio?- Tam jest - odparł Geppetto. Wskazał na dużą drewnianą lałkę - drewnianego mężczyznę opartego o krzesło.

Mój drogi chłopcze, kłamstwa zostaną natychmiast rozpoznane. W rzeczywistości istnieją dwa kłamstwa: jedno ma krótkie nogi, drugie ma długi nos. Twoje kłamstwa - z długim nosem

- Jakże byłem zabawny, kiedy byłem Drewnianym Człowiekiem! I jak się cieszę, że teraz jestem prawdziwym chłopcem!

рис. 2,2. 5.Pinokio

Цікавою на уроці була гра «Впізнай вірш за римою». Правила гри полягають, щоб за останніми словами віршованих рядків відновити строфу. Учні мають назвати не лише поезію але й автора. Використовуючи на уроці дану гру, школярі зможуть повторити відомості із теорії літератури, також вона розвиває пам'ять, увагу, кмітливість. Наведемо приклад для 6 класу і вірш який вони вивчали Stanisława Grochowiaka „Lotnie”. Потрібно розпізнати його за такими словами:

balony,

lotnie.

stokrotnie,

fruwa samotnie

nieboskłony. (див. рис. 2,2. 6. Впізнай вірш за римою).

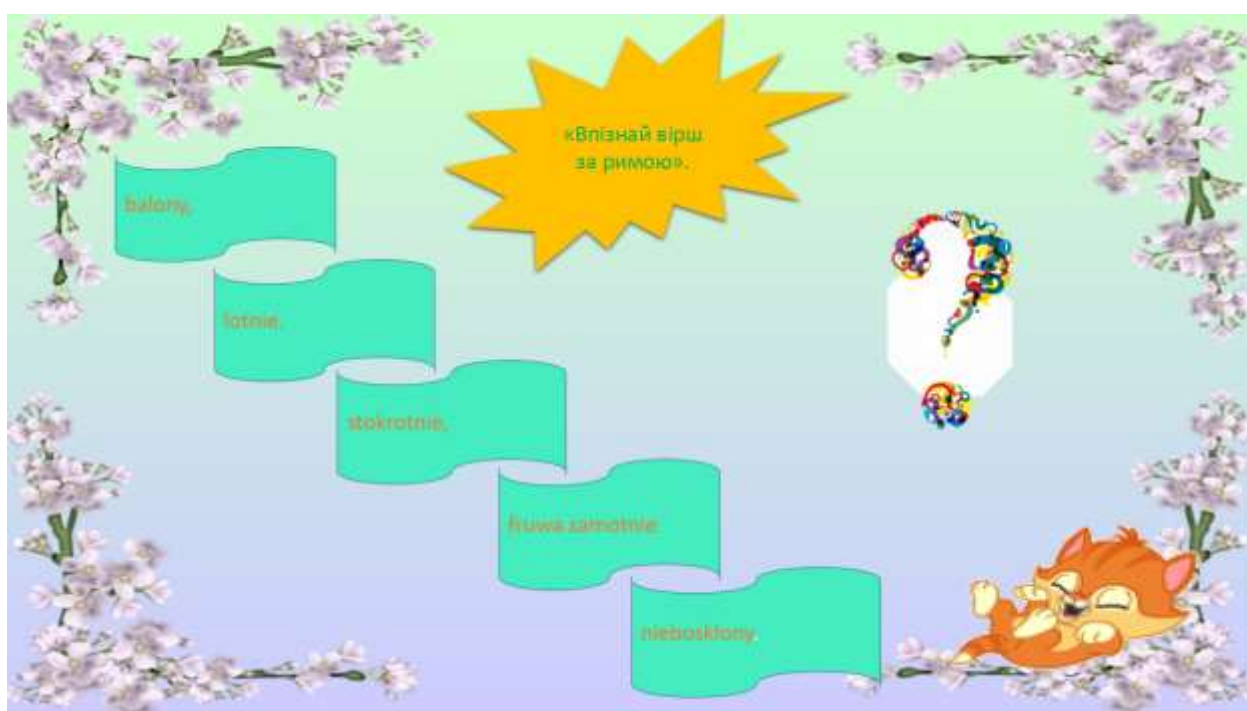

Рис. 2,2. 6. Впізнай вірш за римою).

А відновивши строфу з вірша „Lotnie” Stanisława Grochowiaka отримуємо наступне:

«Znowu w modzie balony,

A najbardziej lotnie.

Wolę ja lotnie stokrotnie,
Kiedy się fruwa samotnie
Pod nieboskłony.»

Ще однією грою, яку використовували дуже часто у різних класах, на різних типах уроків, тому називаємо цю гру універсальною є «Вірю – не вірю». Правила гри у тому, що вчитель або учень говорить щось про даний твір, або про автора твору, а другий учень повинен відповісти чи вірить у те що почув і це правда, чи не вірить, якщо ні то чому. Скажімо у 7 класі про Шекспіра та його трагедію можна запитати учня чи вірить він що: wydarzenia z tragedii Romeo i Julia” rozgrywają się we Włoszech? (Wierzę); Romeo miał dwadzieścia lat? (nie, nie wierzę, siedemnaście); Julia została zmuszona do poślubienia Romea? (Nie, kochali się); wydarzenia mają miejsce w ciągu roku? (nie, nie wierzę, przez pięć dni); na znak pojednania dwóch rodzin postawiono posągi Romea i Julii (wierzę).

Ці приклади стверджують, що дистанційне навчання не є перешкодою, для використання на уроках літератури дидактичних ігор.

Можливості віддаленого навчання у системі оцінювання досягнень школярів

Перейшовши на дистанційне навчання, кожен з вчителів зіткнувся із запитанням, а як же тепер оцінювати досягнення школярів, адже кожна робота, старання й навчання учня має бути оцінено.

У системі дистанційного навчання оцінювання можна проводити за допомогою різних інтернет платформ.

Однією із платформ, яку вчителі часто використовують на заняттях для оцінювання – це Kahoot. Quiz – це один із видів тестів для безкоштовного використання даної платформи. Створивши тестування (запитання і чотири варіанти відповіді з одним правильним варіантом) з конкретним дедлайном, вчитель запрошує учнів виконати їх. Кількість питань, запропонованих учням не є обмеженою. Вибираючи відповідь учень одразу бачить чи

правильно відповів на запитання. Після закінчення дедлайну вчитель отримує результати кожного учасник процесу оцінювання.

За допомогою даної платформи можна зробити змагання. Її мета на уроці полягає у тому щоб завдання виконати швидко та правильно й за це отримують бали учасники які найкраще справились із завданням. Дляприкладу такого варіанту оцінювання зупинимось на творчості В. Шекспіра (7 клас: miasto, w którym odbywają się wydarzenia? (Werona); dziewczyna, którą Romeo kochał przed spotkaniem z Julią? (Rosalinda); kiedy miał się odbyć ślub z Parisem? (w czwartek); w jakim mieście był Romeo na wygnaniu? (Mantua); Co robią rodziny Montecchi i Capuletti na znak pojednania? (umieść posągi Romea i Julii).

Користуючись послугами програми Kahoot для оцінювання знань учнів можна запропонувати вправу «правда чи ні». У школяра на екрані висвітлюється питання, він повинен подумати та вибрати правдива ця інформація чи ні. Закінчивши усю роботу школяр отримує результат (оінку) своєї роботи. Для перевірки твору «Ромео і Джульєтта» можуть бути запропоновані запитання: wydarzenia z tragedii «Romeo i Julia» rozgrywają się we Włoszech? (nie w Weronie); Romeo miał dwadzieścia lat? (nie, nie wierzę, siedemnaście); wydarzenia mają miejsce w ciągu roku? (Nie, przez pięć dni).

Наступна платформа, яку можна використати на уроках для оцінки знань учнів – Moodle. На також можна розробляти тестування. При створенні тесту вчитель вказує дату і час коли тест відкривається, а також коли він завершується. Відкриваючи тест вчитель може налаштувати різні варіанти роботи: питання учням відкриваються по одному з однією спробою, питання одразу висвітлюються і учень має вибір черговості відповідей(спочатку відповідає на найлегші, а потім доопрацьовую інші). Завершуючи тестування учень зможе побачити свою оцінку за тестування варіанти із правильними відповідями. На даній платформі можна також створити завдання для письмової відповіді це можуть бути як визначення, так і написання короткого есе. Наприклад у 5 класі вивчивши тему «Карло Коллоді. «Піноккіо» можна

створити тест на платформі Moodle з такими запитаннями: kto stworzył chłopca Pinokio? z czego zrobiona jest drewniana lalka? Co Pinokio przyrzekł Wróżce? Napisać krótku opowiedź czy znasz całą historię Pinokia? Jeżeli tak to powiedź jaki wybryki myślała mu wybaczyć Wróżka. Jeśli jeszcze nie wiesz tej historii to wymysl co mógł przeskrobać Pinokio.

Опитування являється важливим елементом на уроках із літератури. Саме на даних заняттях діти навчаються обдумувати вчинки літературних героїв, з'ясовують, що автор намагався донести до читача перш за все, правильно, чітко й лаконічно висловлювати свої думки, вступати в дискусію та вміти обґрунтовувати і відстоювати свою думку. Опитування проводяться на платформах з відеозв'язком, де знаходиться весь клас. Інколи вчителі на платформах створюють окремі кімнати для учнів і опитують їх у групах, друга половина класу у цей час виконує іншу роботу. Наприклад, використовуючи на уроці для відеозв'язку платформу Zoom, педагог створює окрему кімнату куди запрошує кілька учнів і починає опитувати матеріал, який треба було опрацювати. У цей час інша частина класу перебуває із включеними камерами перед моніторами і виконує письмові завдання. По завершенні роботи учні міняються місцями, ті, що відповідали усно, виконують письмове завдання, а ті, що готували письмові відповіді мають змогу долучитися до бесіди з вчителем.

При написанні контрольної роботи з літератури, завдання можуть виконуватися учнями в синхронному режимі з включеними камерами. Для цього, використовуючи платформу за допомогою якої вчитель спілкується з учнями по відеозв'язку, учасники заняття повинні включити камери, в той момент викладач включає демонстрацію екрану з питаннями які учні мають виконати. Завдання школярі записують у зошит і відповідають на них. Наприкінці уроку діти фотографують написане ними і відправляють на перевірку вчителю.

Вчителі словесники практикують написання контрольної роботи в асинхронному режимі з певним встановленим часом до якого потрібно

написати роботу та надіслати вчителю. Наприклад вчитель направляє завдання, які учні повинні виконати, на платформу де вони спілкуються, одна з них являється Classroom, поруч із завданнями в пише час до якого потрібно здати написану роботу. На цій платформі, як правило, учні можуть побачити результати виконаної роботи.

На домашнє завдання з літератури педагоги стараються задати виконати щось нове і захоплююче, щоб зацікавити школярів роботою й оцінити їхні старання та креатив. Це може бути як створення сторінки автора чи літературного героя у соціальній мережі, де доцільно розказати про нього, представити його характеристику, використовувати цитати з твору тощо. Цікавою роботою може стати створення подяки чи побажання літературному героєві. Захопить учнів створення дошки історій або сторіборд, коли учень прочитавши твір повинен зобразити в малюнках послідовно події з даного твору.

Оцінювання за читання на пам'ять віршів та прозових текстів доцільно проводити в режимі онлайн за допомогою платформи Zoom, Class Meat, Skype, чи інших інтернет ресурсах. Можна запропонувати учням записати себе на відео, читаючи поезію на пам'ять, та відправити вчителю на перевірку, або загрузити відео на Google диск, Classroom чи інші платформи, які використовує вчитель на уроці. Звичайно на практиці ми зрозуміли, що таке завдання під час дистанційної форми навчання перевірити досить важко, адже багато учнів хитрують і читають поезію з екрану. Інколи вчитель може запропонувати учневі розказуючи вірш із заплющеними очима, але часто це збиває учня з думки і йому важко відтворити вірш. Можна, перевіряючи вірш на уроці, попросити учня сісти подалі від екрану, наприклад посередині кімнати і так розказати текст тощо.

Ефективним у дистанційній роботі вважається формат самооцінювання. Рефлексія проводиться наприкінці уроку. Для цього вчитель надає список із переліком питань на які кожен з учнів повинен відповісти та надіслати відповідь вчителю. Школярі можуть оцінити себе за такими критеріями:

брав активну участь у роботі на уроці; вносив вдалі пропозиції які враховував клас; надавав підтримку класу та заохочував їх до роботи; запропонував ідею, яка сподобалась іншим; добре узагальнював думки інших; давав повні відповіді на запитання. Біля кожного пункту, учень ставить бали від нуля до двох. Оцінивши за кожним критерієм, учень підсумовує загальну кількість балів. Вчитель коригує самооцінку учня: може додати чи відняти бали. Це допомагає з'ясувати кожному учневі рівень своєї участі в уроці та оцінку власної діяльності на кожному етапі пізнання.

Письмові роботи учень може виконати у зошитах, або у текстовому редакторі Word. Зробивши завдання в асинхронному режимі, діти надсилають його на електронну пошту чи Viber, Facebook, або інші соціальні мережі в яких вони працюють й спілкуються з викладачами.

При кожному оцінюванні роботи учня, вчитель пише коментарі, зауваження, пояснення до даного завдання і надсилає назад учневі, щоб він зміг не лише побачити бали, але й зрозуміти чому саме така оцінка, а не інша, проаналізувати і зробити висновок щодо своєї роботи. Найзручніше для цього використовувати опцію Рецензування, що розміщена на панелі Microsoft Word.

Оцінки, більшість вчителів, записують в електронний щоденник кожного учня, що сприяє спілкуванню не тільки з учнем, але і його батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асинхронний режим: веб-сайт. URL:
<https://ips.ligazakon.net/document/TM047171> (дата звернення: 18. 02. 2021)
2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: [монографія]. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
3. Гарна С. Ю. Методика вивчення зарубіжної літератури у старшій школі з використанням технологій дистанційного навчання. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат педагогічних наук. Миколаїв, 2020. 21 с.
4. Дидактичні ігри на уроках української літератури: веб-сайт. URL:
https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/32395/ (дата звернення: 11. 04. 2021)
5. Дистанційне навчання: веб-сайт. URL:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання (дата звернення: 18. 02. 2021)
6. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч. –метод. посіб. Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. – К.: Київ ун-т. імені Б. Грінченка, 2020. 456 с.
7. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів: веб-сайт. URL:
<file:///C:/User/User/Downloads/53-Article%20Text-144-1-10-20100803.pdf> (дата звернення: 20. 01. 2021)
8. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. URL:
http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/korbut_o._g._tezi.pdf (дата звернення: 13. 03. 2021).
9. Дрізуль А.В. Використання дидактичних ігор у викладанні інтегрованого курсу «Основи здоров'я». *Проблеми фізичного виховання і спорту*. № 4. 2010. С. 23-28

10. Інтегрований курс «Література» (польська та зарубіжна) : підруч. для 5 клас.: підруч. для закл. заг. серед. осв. 2-ге вид. допрац. відп. до чинної навч. прогр. Львів : Світ, 2018. – 224 с.
11. Інтегрований курс «Література» (польська та світова) : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. Польською мовою. Львів : Світ, 2014. 240 с.
12. Інтегрований курс «Література» (польська та зарубіжна) : підруч. для 7 кл. з навч. польськ. мов. закл. заг. серед. осв. 2-ге вид. переробл. Львів : Світ, 2020. 254 с.
13. Інтегрований курс «Література» (польська та зарубіжна) : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. польською мовою. Львів : Світ, 2017. 296с.
14. Інформаційні технології і засоби навчання, 2012, №5 (31). URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/716-Article%20Text-2389-1-10-20121108.pdf> (дата звернення: 26. 02. 2021)
15. Колос К. Р. Система Moodle як засіб розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2011. – 238 с.
16. Класифікація дидактичних ігор за різними ознакам: веб-сайт. URL: https://studwood.ru/2119673/psihologiya/klasifikatsiya_didaktichnih_igor_riznimi_oznakami (дата звернення: 12. 04. 2021)
17. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.) / Міністерство освіти і науки України: URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: . 20. 01. 2021)
18. Мапа думок: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мапа_думок (дата звернення: 26. 02. 2021)
19. Методика і технологія: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> (дата звернення: 9. 04. 2021)

20. Методичні рекомендації щодо організації навчальної діяльності учнів з вивчення української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти за допомогою дистанційних технологій. URL: <http://osvita.sarny-rda.gov.ua/українська-мова-та-література-6/> (дата звернення: 02. 03. 2021).
21. Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в ЗЗОС під час карантину: веб-сайт. URL: <https://osvitalyman.gov.ua/Методичні-рекомендації-щодо-організ/> (дата звернення: 26. 02. 2021).
22. Муковіз О.П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті : [навчально-методичний посібник]. Умань: Візаві, 2018. 128 с.
23. Наукове забезпечення технологічного прогресу 21 сторіччя: матеріали міжнародної наукової конференції (Т.3), 1 травня, 2020 рік. Чернівці, Україна: МЦНД. – 121 с.
24. Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень: матеріали міжнародної наукової конференції (Т.2), 23 жовтня, 2020 рік. Одеса, Україна: МЦНД. – 137 с.
25. Організація дистанційного навчання у школі: веб-сайт. URL: <mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 18. 02. 2021)
26. Охотник Г. Теоретичні основи щодо організації дистанційного навчання в школі. URL: <https://www.google.com/url> (дата звернення: 18. 02. 2021)
27. Плахотнюк Н. П. Класифікація навчально-ігрових проєктів у підготовці майбутніх учителів до інноваційної діяльності. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/6777/1/10pnpkni.pdf> (дата звернення: 12. 04. 2021).
28. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 26. 03. 2021)
29. Проблеми і перспективи розвитку освіти. Організація дистанційної освіти у загальноосвітній та вищій школі: Збірник статей Всеукраїнської наукової

конференції 15-16 січня 2016 року. – Дніпропетровськ: Global Nauka, 2016. – 200 с.

30. Синхронне й асинхронне дистанційне навчання: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/78950/> (дата звернення: 26. 02. 2021)

31. Синхронне навчання: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM065268> (дата звернення: 26. 02. 2021)

32. Створення інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За заг. ред. Г.А. Коломоець, О.М. Мельник, С.М. Грицай, А. В. Вознюк (м. Київ, 15 березня 2019 року). Суми: НВВ КЗ СОППО, 2019. 124 с.

33. Сучасні інформаційні технології дистанційного навчання. Вінниця, 2014. 64 с.

34. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Наук. зб. Випуск 20. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 490 с.

35. Хлопіна Ж.Ф Урок зарубіжної літератури в системі дистанційного навчання школярів. Режим доступу; <https://naurok.com.ua/distanciyne-navchannya-iz-zarubizhno-literaturi-152587.html>

36. Шаран Р. В. Професійна підготовка магістрів інформаційних технологій в системі дистанційної освіти США: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 249 с.

37. Do desenvolvimento mundial como resultado de realizacoes em ciencia e investigacao scientifica: Colecao de trabalhos scientificos com materiais da conferencia científicopratica internacional (Vol. 3), 9 de outubro de 2020. Lisboa, Portugal: Plataforma Cientifica Europeia. 110s.

38. DL Trainers' Development Path Podrecznik scenariusze, cwiczenia i materialy dydaktyczne. 2019. 150s.